

Univerzita Karlova v Praze

Filosofická fakulta

Ústav jižní a centrální Asie

Bakalářská práce na téma:

Postavení indické ženy jako matky

Status of Indian Woman as a Mother

Štěpánka Rysová

Indologie

2013

Vedoucí práce

PhDr. Dagmar Marková, CSc.

Poděkování:

Ráda bych zde poděkovala vedoucí bakalářské práce PhDr. Dagmar Markové CSc., za cenné rady, trpělivost a především čas, který mi věnovala při řešení dané problematiky.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

podpis.....

1. Abstrakt

Tato práce se zabývá postavením ženy jakožto matky v hinduistické společnosti. Práce se zaměřuje především na současné postavení s ohlédnutím do minulosti, sleduje vývoj a změny, kterými žena jako matka v průběhu času prošla. Zkoumá hinduistickou mentalitu a celkové vnímání ženy jako matky a její role v současné Indii. Porovnává přístup k ženám - matkám a jejich práva a povinnosti vůči rodině.

This thesis is focused on the status of Indian woman as mother in the Hindu society. The work is focused on the current status with a smaller look back into the past, monitoring developments and changes that a woman, as a mother in the course of time had passed. Examines Hindu mentality and overall perception of woman as mother and its role in the contemporary India. Compares access to women-mothers and their rights and duties towards the family.

Obsah

1.	Abstrakt	4
2.	Úvod	7
3.	Historie indické ženy	9
3.1	Kult matky	9
3.2	Indická žena po příchodu Áryů	10
3.3	Matka Indie	11
4.	Indická žena	13
4.1	Menstruační cyklus	13
4.2	Cesta od dětství k početí	14
4.3	Plánované rodičovství	15
5.	Těhotenství	18
5.1	Těhotenské obřady	19
5.2	Dái	20
5.3	Komplex těhotné babičky	20
5.4	Náhradní mateřství	21
6.	Potrat a interrupce	23
6.1	Tři druhy interrupce	23
6.2	Selektivní interrupce	24
6.3	Nechtěné dcery	24
6.4	Dítě na přání	27
7.	Porod	29
7.1	Vítání nového člena rodiny	30
7.2	Kojení	31
7.3	Volba jména a obřady u dětí	32
8.	Mateřství	33
8.1	Děti	34
8.2	Pativratá – „Manželovi oddaná“	34
8.3	Pracující matka	34
9.	Rozvod	38
9.1	Právo na děti po rozvodu	39

9.2	Sdílená péče.....	39
9.3	Matka samoživitelka	40
10.	Adopce	41
11.	Závěr.....	42
12.	Seznam použité literatury	44

2. Úvod

V indické společnosti obecně stojí žena na nižší společenské příčce než muž. Najdou se samozřejmě i výjimečné ženy, které zastávají, nebo zastávaly mimořádná postavení, ať už v politice nebo v jiných prestižních zaměstnáních. Pokud nebudeme brát v úvahu tyto výjimečné ženy, všechny ostatní jsou spíše doplňující složkou indické společnosti.

Ženy jsou v běžném rodinném životě tichým společníkem muže.

V mé bakalářské práci na téma *Postavení indické ženy jako matky* se pokusím vylíčit všechny ty aspekty mateřství v Indii, které jsou v mnohém od evropských odlišné. Zaměřím se především na hinduistickou společnost, protože ta je v Indii nejvíce zastoupená a je, co se týče vnímání žen ve společnosti, velmi specifická. Mou snahou bude popsat jednotlivé fáze mateřství a další stránky života žen, které s mateřstvím úzce souvisí.

Práce je rozdělena do několika částí. Nejprve jsem se snažila nastínit, spolu s menším ohlédnutím do historie status indické ženy, jak se vyvíjel z původně matriarchální společnosti až do současné patriarchální. Další část je zaměřena na početí, hinduistické obřady s ním spojené a celý průběh těhotenství. Zmíněna jsou i nedokončená těhotenství a důvody, které indické matky k těmto krokům vedou. Poslední část je věnovaná samotnému mateřství a indickým matkám, jejich každodenním problémům a problematice obecně.

Toto téma jsem si vybrala, protože mě zajímá život, jaký vedou ženy v Indii. Jsou to především matky, které mají nesnadnou úlohu a je pro mne zajímavé pozorovat indickou kulturu, která se v mnohém ideologicky velmi rozchází s evropskými představami, pokud se jedná o mateřství.

Vzhledem k tomu, že aktuální literární zdroje na toto specifické téma nejsou snadno dostupné, volila jsem i elektronická média jako relevantní zdroje informací. Tyto zdroje zajisté nevypovídají o postavení všech indických matek, ale umožňují alespoň utvoření si nějaké aktuální představy. Snažím se rovněž o zachycení nejnovějších společenských jevů v indickém mateřství, které se v literárních zdrojích mohly jen těžko objevit. Snažila jsem se tedy spíše o obecnější popis mnou zvoleného tématu, než o precizní rozbor. Mým cílem je v této práci zachytit, a celkově shrnout status indické matky v hinduistické společnosti.

V mé bakalářské práci jsou doslovné citáty uváděny kurzívou.

3. Historie indické ženy

3.1 Kult matky

V dávných dobách, ještě před příchodem Árijů¹ bylo postavení ženy naprosto odlišné od současnosti. Tehdejší společnost uctívala „kult matky“, což bylo známkou významného postavení ženy v tehdejší matriarchální společnosti. Uctívání ženského božstva ať už s ničivou, nebo ochrannou silou spadá až do Harappské kultury². Kult matky přežívá svým způsobem dodnes, přestože byl zastíněn silným vlivem pozdější patriarchální společnosti. Dříve to byly právě ženy, které byly hlavou rodiny, a nejstarší žena v rodině měla právo rozhodovat.

Velký význam hrála plodnost. A to jak plodnost země, tak i plodnost ženy. Lidé v této době nebyli jen lovci, ale chovali také dobytek a obdělávali půdu. Na úrodnosti země a na odchovaném dobytku závisely lidské životy. Samotná žena byla velmi oceňovaná pro svou reprodukční schopnost, byla zárukou přežití lidského rodu. Rození dětí bylo také nejdůležitější povinností ženy. Starala se o domácnost a do jejích úkolů patřily částečně i práce v zemědělství. Na rozdíl od pozdějších dob ale měla vysokou míru svobody a těšila se veliké úctě. Matky nebyly uctívány pouze z důvodu reprodukce. V kultu má své místo i stránka matky jako milostivé jemné pečovatelky, která se o své potomky stará a chrání jejich životy. Nejen rození, ale i ochrana měla pro udržení rodu velký význam zejména v oblastech obklopených nebezpečnou přírodou a dravou zvěří.³

Paradoxně dnes se už indické ženy takové úctě netěší, i když vzhledem k tomu, jak je indický subkontinent rozlehlý, v některých kmenových územích i do dnešní doby přetrvala větší svoboda místních žen oproti těm, které žijí ve velkoměstech.

¹ Árijové – kmen pronikající do Indie okolo r.1500 př.n.l., Árja = vznešený, urozený

² Harappská kultura – datovaná 5 500 – 3 300 př.n.l.

³ MARKOVÁ, Dagmar. Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy. Praha : Dar Ibn Rushd, 1998. ISBN 80-86149-07-2, s. 19-32

3.2 Indická žena po příchodu Áryů

S příchodem Áryů⁴ se ale postavení ženy rapidně změnilo, neboť celá Árijská civilizace byla patriarchální, a tím byl kult matky potlačen. Změnila se i božstva – už nebyly bohyně, ale pouze bohové. Těmto bohům se pak muselo obětovat podle přesně stanovených předpisů. Vládla přísnost a byl kladen důraz na povinnosti. Od té doby patriarchální tradice pokračuje. Ještě po 12.století př.n.l. měly ženy přístup ke vzdělání – jednalo se o memorizování védských textů za dodržování přísného celibátu. V té době si dívky ještě mohly ženicha volit samy, což je jedna z věcí, která se dnešních dívek už téměř netýká. Z Védů se domníváme, že možná už tehdy docházelo k uzavírání dětských sňatků. S rozvojem kastovního systému přišly na řadu i sňatky dohodnuté rodiči.

Již v období Rgvédu datovaném mezi lety 800 až 600 př.n.l. se dozvídáme, že tou dobou měla už dívka menší hodnotu v rodině než chlapec. Náboženství vždy hrálo a dodnes hraje velmi významnou roli v každodenním životě obyvatel indického subkontinentu.

Po příchodu Áryů do Indie nastává změna ve společnosti. Domníváme se, že Áryové pobili tamní muže a ženili se s místními ženami. Áryovská žena měla být vdaná. Uznávala se tzv. *svajamvara* – soutěž, kterou vypsal otec dcery, a kdo vyhrál, toho si vzala za manžela. Svatbou se žena stávala mužovým nezrušitelným vlastnictvím, měla slušné postavení jako hospodyně, prováděla obětní úkony pro získání náklonnosti bohů a starala se o děti. A právě tady nastává pro indickou ženu velký převrat. Světlo světa spatřil *Manuův zákoník*⁵. Jedná se o sborník všech možných příkázání, která se zabývají lidskými činnostmi od ranního vstávání až po večerní uléhání. Přestože nese jméno pouze jednoho autora, předpokládá se, že se jedná o dílo více autorů. A právě v tomto díle je většina pozornosti obrácena právě k ženám, k jejich postavení a právům, které mají – respektive k těm, které ženy nemají. Celkově z Manuova přístupu k ženám je patrné, že ženy jsou pro něj podřadné, a proto je třeba je usměrnit ve všech životních etapách.

Například o ženách Manu smýšlí takto:

⁴ Před první polovinou 2.stol.př.n.l.

⁵ Období mezi 2.stol.př.n.l – 2.stol.n.l

„Je v povaze žen svádět na tomto světě muže, a proto moudří u žen nikdy nezapomínají na obezřelost. Mladé ženy jsou schopny učinit nejen neučeného, ale i učeného muže otrokem chtíce a vášně a svést ho na scestí. Ani s matkou, sestrou, nebo dcerou by neměl sedět o samotě, neboť mocné jsou smysly a přemohou i učeného.“⁶

Je zřejmé, že ženám nevěří a nepovažuje je za důvěryhodná stvoření. Je třeba zdůraznit, že Manu nesestavil celý zákoník sám, přesto nese jeho jméno. Tento zákonodárce pomýšlel prakticky na všechny možné nástrahy, a tak neopomenul zakázat i vztahy mezi bratřenci a sestřenicemi, neboť za takové manželství by následoval trest, a to dvoutýdenní půst. Ještě hůř by dopadlo manželství mezi blízkými příbuznými. Ti by skončili v pekle, nebo by si společensky pohoršili do nižší kasty.

Oproti tomu v muslimských rodinách je uzavírání sňatků v rámci rodiny běžnou záležitostí. Když si například bratranec vezme svou sestřenici, zůstává veškerý majetek v rodině. Vzhledem k tomu, že islám povoluje mužům vzít si až čtyři manželky, je taková rodina velmi početná.

3.3 Matka Indie

V hinduistické víře je zakořeněná velká úcta k vlasti. Už ve starých dobách se pělý oslavné ódy na bohyni Zemi. Společně s bohyní Zemí šel ruku v ruce kult Matky Indie. Kult byl zpolitizován v počátcích národního hnutí. Svůj díl na tom má i píseň *Velebím matku*, která se stala druhou oficiální indickou hymnou. Tím, že byla Matka Indie takto personifikována jako matka, která je ohrožena, získala si stoupence hlavně v řadách mužů, kteří cítili potřebu svou Matku Indii chránit. Zpočátku se tohoto národního hnutí účastnily spíše ty ženy, které cítily s Matkou Indií solidaritu. Velké masy hlavně prostých žen přivedl k tomuto národnímu hnutí až Móhandás Karamčand Gándhí. Gándhí byl nejen skvělý rétor, ale i taktik. Velmi dobře si uvědomoval fakt, že z praktických důvodů Matku Indii nemůže přirovnat k bohyním jako Durga, nebo Kálí. Ty byly pro část

⁶ ZBAVITEL, Dušan. *Mánavadharmašástra: Prameny hinduismu svazek 2. Ex Oriente Praha, 2009. ISBN 978-80-904246-5-4, s. 153*

hinduistů poněkud rázné, až obávané. Proto zvolil Sítu. Síta je ztělesněním oddané indické ženy, která ctí tradice, je poslušná a v lidovém povědomí žije tak dlouho, jako samotný epos Rámájana, kterým se Gándhí inspiroval. Síta byla velebena nejen pro svou zbožnost, ale také pro vlastní vůli. Gándhí v Sítě spatřoval cestu k nenásilnému odporu. Ženy prakticky obdivoval za jejich schopnost v tichosti vše přetrpět. Odkaz Sítý použil i při bojkotu dováženého zboží. Považoval účast žen na bojkotu za velmi důležitou, neboť matky mají rozhodující vliv na děti v útlém věku a mohou je tedy naučit kupovat tuzemské zboží. Zastával názor, že žena nejlépe slouží lidstvu, vychová-li morálně zdravé děti. Díky Gándhímu se dnes snaží politické strany umístit do svých kandidátek alespoň pár žen, nebo pro ně získat místa v parlamentu.⁷

⁷ MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*. Praha, 1998. ISBN 80-86149-07-2, s. 146 - 157

4. Indická žena

Ženou se žena nenarodí, ženou se stává. U dívek je vkročením do dospělosti první menstruace.

4.1 Menstruační cyklus

V 7. - 6. stol.př.n.l. byla rozpracována poučení pro ženy v době jejich měsíčního cyklu. Po tři dny se nesměly mýt, česat se, čistit si zuby, vařit, příst apod. V této době, kdy byly ženy rituálně „nečisté“, vedle nich nesměl ani muž sedět, natož s nimi mluvit. Je zajímavé, že obava z této rituální „nečistoty“ přetrvala svým způsobem dodnes, kdy před mnoha chrámy je cedule žádající ženy, které právě mají své dny, aby nevstupovaly. Prvopočátky těchto zákazů pocházejí zřejmě ještě od předárijského obyvatelstva.

Od pradávna byla menstrující žena považována za rituálně nečistou. Legendární Manu v době jejího cyklu přikazuje muži následující: „Ani je-li vzrušen, nechť nepřistupuje k manželce v době jejich měsíčků a neuléhá s ní na společné lůžko. Neboť muž, jehož poskvrní krev menstrující ženy, přijde o moudrost, energii, sílu, zrak a dlouhý věk. Vystříhá-li se jí, když je znečištěná menstruací, jeho moudrost, energie, síla, zrak a dlouhověkost vzrostou. Nechť nejí společně s manželkou, a nedívá se na ni, když ona jí, kýchá, zívá nebo pohodlně sedí.“⁸

Na druhou stranu si Manu trochu protiřečí, protože se záhy dozvídáme, že každá žena je rituálně stále čistá, neboť pravidelné měsíční krvácení z ní neustále odplavuje nahromaděnou nečistotu. „*Řeka se očišťuje prouděním, žena, která v myšlenkách zhřešila, se očišťuje menstruací a bráhman odříkáním.*“⁹

Manuův odkaz přetrval i v dnešní moderní době v podobě naučných brožurek, jako např. *Hinduistická tradice a víra, vědecká platnost*, kde se pro menstrující ženu uvádí

⁸ ZBAVITEL, Dušan. *Mánavadharmaśástra: Prameny hinduismu svazek 2*. Ex Oriente Praha, 2009. ISBN 978-80-904246-5-4, s. 154-8

⁹ ZBAVITEL, Dušan. *Mánavadharmaśástra: Prameny hinduismu svazek 2*. Ex Oriente Praha, 2009. ISBN 978-80-904246-5-4, s. 98

některá pravidla, jako např.: má zachovat sexuální abstinenci, během dne nemá spát, nemá si barvit oční víčka, nemá plakat, nemá se koupat, nemá se smát atd.¹⁰

Další poučné publikace dodávají: „Menstruuující ženy by se neměl nikdo dotknout, nemá se přibližovat k ohni a nemá se dotýkat oděvu jiných lidí. Jídlo, které připraví, je škodlivé. Spát s mužem je škodlivé pro oba a může oběma způsobit řadu nemocí. Ženě se doporučuje spát na podlaze a nepožívat přepuštěné máslo, mléko a jogurt. Ta, která tato doporučení neposlechne, nepočne ve svých příštích plodných dnech syna, ale jen dceru.“¹¹

Úplněk je podle Indů nejlepší den, kdy jsou ženina vajíčka dokonale vyvinutá, a je nejmenší pravděpodobnost, že dítě bude nemocné.¹²

Bohem ženy je Měsíc, jeho krása, milost, láska, kladnost. Díky těmto vlastnostem je ženě blízký, a je pro ni bohem a matkou.¹³

4.2 Cesta od dětství k početí

K naplnění manželství dochází v Indii až po svatbě. Dívky se vdávají jako počestné a totéž se očekává i od chlapců. Přestože ve větších městech tento trend již pomalu upadá, na vesnicích se stále dodržuje tradice. Sňatky jsou v Indii domluvené rodiči, kteří vyberou vhodnou nevěstu či ženicha pro své dcery, popřípadě syny. Hlavně na vesnicích bývají dívky provdávány ještě před 18. rokem, takže pro ně bývá mateřství předčasné, a někdy také nebezpečné. Za manželství pak nesou odpovědnost sami rodiče. Především u dcer jsou za výběr ženicha, stejně tak jako za manželství odpovědní otcové.

Před svatbou by měla žena zharmonizovat svou menstruaci s fázemi Měsíce – ideálně by měla být menstruace o novu, aby při úplňku mohlo dojít k početí, neboť úplněk je podle Indů den, kdy jsou ženina vajíčka nejvíce vyvinutá. Při úplňku se hlava postele

¹⁰ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20.století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9, s. 140

¹¹ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20.století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9, s. 140

¹² MAREK, Vlastimil. *Nová doba porodní: Život před životem*. Praha, 2007. ISBN 80-7281-091-1, s. 122

¹³ MAREK, Vlastimil. *Nová doba porodní: Život před životem*. Praha, 2007. ISBN 80-7281-091-1, s. 122

otočí směrem na sever nebo na východ. Takto počaté dítě by mělo být stoprocentně zdravé.¹⁴

Ájurvédská medicína (prvních pět století n.l.) považovala početí za počátek života. Podle učení o znovuzrození a migraci duše je rozhodující okamžik početí, kdy duše vstupuje do zárodku.¹⁵ Indové věří, že když muž souloží se ženou, sám se potom stane zárodkem v jejím lůně a znovuzrodí se jako nový člověk.¹⁶ Manželka představuje pole, do kterého muž uloží své semeno, manželka nemá žádný podíl na dědičných vlastnostech dítěte a je považována pouze za bezpečnou schránku pro plod, dokud není schopen samostatného života.¹⁷ V sudých nocích jsou zplozeni synové, v lichých dcery; proto nechť ulehá s manželkou ten, kdo touží po synovi, v sudých nocích jejího plodného období.¹⁸

4.3 Plánované rodičovství

Snaha indické vlády o plánované rodičovství začala už v roce 1975 a řídila se heslem „malá rodina – šťastná rodina“. Hlásat v Indii systém jednoho dítěte se nikdo ani nepokouší, nikdy by neuspěl. Nicméně víc než tři děti zaměstnaná žena už nechce mít a navštíví středisko plánování rodiny, kde obdrží nitroděložní tělísko, nebo hormonální antikoncepci.¹⁹

O sterilizaci se mluvilo jen v superlativech. Byla považována za nejbezpečnější metodu, ale širší veřejností byla často mylně chápána jako kastrace. Sterilizace u muže je metoda, která zabrání transportu zralých spermií z varlat, zatímco kastrace je odstranění celých varlat. U žen se sterilizace provádí uzavřením vejcovodů.

V letech 1976-77 byly sterilizace nucené. Úředníci museli plnit kvóty, a tak docházelo k masovým sterilizacím, které vyvolaly velký odpor k Indickému národnímu kongresu.

¹⁴ MAREK, Vlastimil. *Nová doba porodní: Život před životem*. Praha, 2007. ISBN 80-7281-091-1, s. 121

¹⁵ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20.století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9, s. 92

¹⁶ BELLINGER, Gerhard J. *Sexualita v náboženstvích světa*. Praha, 1998. ISBN 80-200-064-7, s. 144

¹⁷ MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*. Praha, 1998. ISBN 80-86149-07-2, s. 142

¹⁸ ZBAVITEL, Dušan. *Mánavadharmaśāstra: Prameny hinduismu svazek 2*. Ex Oriente Praha, 2009. ISBN 978-80-904246-5-4, s. 155

¹⁹ MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*. Praha, 1998. ISBN 80-86149-07-2, s. 200

Vzhledem k tomu, že tyto masové sterilizace byly prováděny v narychlo zřízených táborech, a ve velmi špatných hygienických podmínkách, končily některé sterilizace fatálně. Nucené sterilizace, tj. odpor k nim přispěly k volební porážce Indického národního kongresu v roce 1977.

V dalších desetiletích se tedy dává přednost sterilizaci žen, neboť nakonec ony nesou tíhu opakovaných porodů, a tedy se počítá s tím, že budou povolnější a přístupnější.²⁰

"Hlavním důvodem odmítání antikoncepce je touha po mužském potomkovi a strach, že jedno dítě nemusí přežít." říká Smita Bajpajová, project coordinator z organizace Chetna. V roce 2006 byl zahájen projekt ze strany ministerstva zdravotnictví a několika nevládních organizací, který si sliboval změny ve zdravotní péči o ženy především z agrárních oblastí, jako je například Gudžarát. Tento projekt podporoval páry v dočasné, nebo trvalé metodě antikoncepce, která byla hrazena z veřejného zdravotního systému. Poradenství mělo poskytnout informace o různých metodách antikoncepce, a páry si pak měly zvolit metodu, dle vlastního výběru. „Je zajímavé, že se poskytuje větší odškodné za sterilizaci mužům, než ženám. Muži stále velmi těžce přijímají tuto metodu, neboť si ji pletou s kastrací“ dodává Samita Bajpajová.²¹

V Indii se rodí každoročně více než 27 milionů dětí a polovině populaci je méně než 25 let. Pokud jsou odhady demografů správné, Indie předběhne Čínu a stane se nejlidnatější zemí světa do roku 2050. Vivek Baid, prezident mise pro kontrolu populace, řekl: „Indie už nemůže udržovat velké rodiny. Nyní by se měla zaměřit na nulový populační růst. Cítíme, že dvě děti jsou nutností, ale třetí už ne. Indové mají tradičně početné rodiny, částečně také proto, aby vyrovnali vysokou úmrtnost kojenců. Také preference chlapců vedla k tomu, že se páry stále snažily o chlapce.“²²

Díky tomu vznikl projekt, který se snaží motivovat mladé páry, aby po svatbě počkaly alespoň dva roky, než založí rodinu. Odměnou jim za to bude poděkování indické vlády a částka ve výši 5 000 INR (což je v přepočtu asi 1 600 CZK). Pokud pár počká ještě rok

²⁰ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20.století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9, s. 110

²¹ PARIKH, Runa Mujherjee. Contraceptive use rises in rural areas of Gujarat. [online]. [cit. 2013-07-03]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-05-28/ahmedabad/39579123_1_rural-gujarat-contraception-sterilization

²² PARIKH, Runa Mujherjee. Contraceptive use rises in rural areas of Gujarat. [online]. [cit. 2013-07-03]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-05-28/ahmedabad/39579123_1_rural-gujarat-contraception-sterilization

navíc, dostane dalších 2 500 INR (830 CZK). Průměrná mzda v chudších oblastech se pohybuje okolo 70 INR. Tento pilotní projekt se v okrese Satara, ve státě Maharáštra ukázal jako úspěšný, a další svazové státy, včetně Dillí a Ásámu nyní zvažují peněžní odměny za odklad rodičovství.²³

Nakonec vzdělání a osvěta nejen dívek, může být cestou k regulované porodnosti.

²³ CHAMBERLAIN, Gethin. India pays couples to put off having children. [online]. [cit. 2013-07-04]. Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/world/2009/aug/02/india-china-birth-control>

5. Těhotenství

Těhotenství by mělo být krásným obdobím pro každou nastávající matku. Celá rodina se těší na nový přírůstek do rodiny, a indické nastávající matky doufají, že to bude syn – zvláště pokud se jedná o prvního potomka. Pokud však matka neví pohlaví dítěte, může být těhotenství pro matku i stresující.

Hinduistické těhotenství trvá deset hinduistických lunárních měsíců. Hinduistický kalendář je lunární a má tudíž měsíce kratší.²⁴ *První těhotenství tráví žena většinou v domě rodičů, neboť ještě není v harmonii s rodiči manželoými. Během těhotenství se o ženu staraly maminka a kamarádky. Často se večer společně setkávaly a zpívaly různé písničky, které se střídaly podle fází měsíce.*²⁵

Jakmile v hinduistické velkorodině vejde ve známost, že nově přivdaná snacha čeká dítě, začnou se k ní všichni chovat s úctou až nábožnou, nevyjímaje ani tchýni, třebaže ta ji do té doby z výchovných důvodů spíš peskovala, než ctíla.²⁶

*Ájurvéda mluví o těhotenství jako o příjemném období života ženy, kdy musí být plněno každé její přání a vše se děje tak, aby budoucí matka měla dobrou náladu. Ájurvédská medicína považovala prenatální období za alespoň tak důležité pro tělesný a duševní rozvoj dítěte jako dětství. Podle ní začíná kritické období pro duševní vývoj ve třetím měsíci těhotenství, kdy pracuje jedno srdce v těle matky a druhé v těle plodu a nenarozené dítě tvoří s matkou jednu psychickou jednotku, v níž jeden ovlivňuje druhého. Matka přenáší na plod svoje pocity a plod opět na ni přenáší svoje, které jsou dědictvím z předchozího zrození. Je důležité, aby prosby a tužby budoucí matky byly plněny, neboť jsou to vlastně potřeby plodu, jenž je prostřednictvím matky projevuje.*²⁷

Plod sám nepociťuje hlad ani žízeň. Postupně přijímá výživu skrze póry a pak pupeční šňůrou. Ta je jedním koncem spojena s pupkem plodu, druhým s placentou, a tak s matčíným srdcem, jehož cévy dodávají do placenty krev.²⁸

²⁴ PREINHALTEROVÁ, Hana. *Hiduista od zrození do zrození*. Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-211-X, s. 7

²⁵ MAREK, Vlastimil. *Nová doba porodní: Život před životem*. Praha, 2007. ISBN 80-7281-091-1, s. 121

²⁶ PREINHALTEROVÁ, Hana. *Hiduista od zrození do zrození*. Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-211-X, s. 9

²⁷ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20.století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9, s. 92-93

²⁸ MILTNER, Vladimír. *Lékařství staré Indie*. Hradec Králové, 2003. ISBN 80-86198-22-7, s. 84

Těhotenství je jediné období ženy, kdy má dokonce dovoleno i jíst dříve, než pán domu.²⁹

5.1 Těhotenské obřady

V tradičních rodinách se pro nastávající matku konají různé těhotenské obřady, aby vše dopadlo dobře. V pátém měsíci se koná obřad *Pěti nektarů*. Od rána se žena postí. Jsou jí ostříhány nehty, tělo se jí pomaže směsí z oleje, kurkumy a dalších obřadních surovin. Poté se žena vykoupe, oblékne nové hedvábné sárí a za recitace manter v sanskrtu je jí servírováno pět nektarů: sladký jogurt *dahí*, mléko, přepuštěné máslo, třtinový cukr a med. Po pěti nektarech následuje ryba a zelenina. Je důležité, aby společně se ženou jedlo z jednoho talíře 5 vdaných žen, jejichž první dítě žije, a je to chlapec.

V některých rodinách se obřad koná později, až v sedmém měsíci, kdy žena dostane sedm nektarů – ke stávajícím pěti přibude banán a šťáva ze zeleného kokosového ořechu. V osmém měsíci je knězem zajištěna přízeň bohyně Aštamby, v devátém přízeň bohyně Durgy.

Posledním obřadem je *Sádh*. Sádh není vlastně ani tak rituál, jako spíše slavnost, při které se shromáždí příbuzní a známí s dárky pro nastávající rodičku, a plní jí rozmanitá přání. Hostinu na slavnosti platí tchán.

Tak jako v jiných životních etapách ženy, i během těhotenství se pomýšlí na různé zákazy, či nástrahy. Tentokrát jsou však některé zákazy racionální. Žena by například v osmém měsíci těhotenství neměla už cestovat. Dnešní poučné brožury v podstatě opakují ájurvédská doporučení, pokud jde o jídlo, oblékání i chování těhotné ženy. Obsahují mnoho racionálního, co moderní zdravotnictví uznává, plus některé pověry: např. těhotná žena nemá pojíst jídlo, na něž padl pohled menstrující ženy.³⁰

²⁹ MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*. Praha, 1998. ISBN 80-86149-07-2, s. 197

³⁰ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20.století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9, s. 93

5.2 Dái

Ve vesnici vždy bývá žena „dái“, jejíž umění se zdědilo z matky na dceru. Dái se starala o zdraví všech žen. Znala dokonale ženské tělo, dělala těhotenské prohlídky, masírovala, asistovala u porodu atd. Když v Indii někdo uviděl dái, je to podobné, jako když v Čechách potkáte kominíka. Člověk se rád takové osoby dotkne, aby se na něj přeneslo štěstí, zdraví a radost.³¹ A to přesto, že dái obvykle pochází z komunity dalitů, dříve nedotýkatelných.

Práce dái, porodní báby, patří k těm nejspecializovanějším, ale zároveň k nejuznávanějším povoláním v Indii vůbec. Tyto ženy jsou spojovány s nejdůležitějšími změnami životního cyklu včetně porodu, smrti a svatby. *Přestože povaha práce spojuje dái s nižšími kastami, je považována za člena prakticky každé rodiny, což se projevuje třeba tím, že v době, kdy pro rodinu pracuje, jí spolu s ostatními členy u jednoho stolu.* Poté se vrací ke každodennímu stylu života dalitů.

Dnes tyto ženy ztrácejí klienty, protože jak ženy z vyšších vrstev společnosti, takže mnoho žen z vesnic odchází porodit do nemocnice, a navíc mají dái stále méně nástupkyň.³² Jejich dcery se dědičnému povolání mnohdy vyhýbají.

Je to škoda, protože právě dái pomáhají denně na svět spoustě dětí a podle světové organizace UNICEF by mohly vyřešit největší problémy indických žen.

5.3 Komplex těhotné babičky

Jak se říká: „Lepší pozdě, než vůbec“. Toto rčení platí v Indii, co se zplození potomků týče dvojnásob. Stigma ne-matky je indickou společností velmi intenzivně vnímáno. Dokud se žena nestane matkou, její život nemá prakticky smysl. Těhotenství v pozdějším věku, kdy jsou „včas“ zplozené děti už dospělé, působí však stud a pocity trapnosti.³³

Nejstarší dosud bezdětná matka na světě Rajo Devi Lohanová v sedmdesáti letech porodila holčičku. Osmnáct měsíců po porodu je ale upoutaná na lůžko a její stav se stále zhoršuje. Nedokáže už vstát a o svou dcerku se postarat. Svého rozhodnutí však nelituje.

³¹ MAREK, Vlastimil. *Nová doba porodní: Život před životem*. Praha, 2007. ISBN 80-7281-091-1, s. 121

³² MAREK, Vlastimil. *Nová doba porodní: Život před životem*. Praha, 2007. ISBN 80-7281-091-1, s. 122

³³ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20.století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9, s.93

"Snila jsem o dětech celý život. Nevadí, že jsem teď nemocná, protože jsem nakonec žila tak dlouho, abych se stala matkou," řekla. Sama ale přiznává, že za její stav může právě porod. "Lékaři mi nikdy neřekli, že je v mém věku těhotenství nebezpečné. Byla jsem předtím zdravá, teď jsem velmi nemocná," uvedla sedmdesátiletá matka, která se s manželem snažila o dítě celých 54 let. Nakonec se zadlužili, aby mohli klinice zaplatit za umělé oplodnění. "I když se její zdravotní stav zhoršuje, nakonec zemře v pokoji, bez stigmatu neplodné ženy," řekl doktor Anurag Bishnoi.³⁴

Bezdětnost je i dnes považována za skutečnou pohromu, a jelikož bývá - bez lékařského vyšetření - jednoznačně přičítána ženě, je jejím největším neštěstím. I tento postoj trvá. Neplodná žena je nešťastnice, bývá jí přičítán neblahý vliv na okolí.³⁵

5.4 Náhradní mateřství

V Indii se rozběhl nový trh náhradních matek, což v praxi znamená, že zahraniční pár si najde přes soukromou kliniku Indku z chudinské čtvrti, která již vlastní děti má, a je tedy zárukou, že může dítě odnosit, a poté i odrodit. Náhradní mateřství nyní zažívá v Indii velký rozkvět. Veškeré náklady jsou podstatně nižší, oproti jiným vyspělým zemím, jako jsou USA a Velká Británie. V současnosti má Indie okolo 1000 center, která se zabývají právě náhradním mateřstvím. Odhaduje se, že každoročně do Indie přicestuje 25 000 párů za službami soukromých klinik, které náhradní mateřství nabízejí³⁶. Neexistuje žádné papírování, páry ani nemusejí projít žádnými právními náležitostmi. Vzhledem k tomu, že Indie nemá žádné zákony, které by upravovaly náhradní mateřství a práva takto narozených dětí, je cesta k dítěti z pronajaté dělohy velmi snadná.

Náhradní matka dostane za devítiměsíční těhotenství okolo pěti tisíc eur, tedy odměnu ve výši desetileté mzdy, díky které si může postavit domek a zajistit budoucnost svým vlastním dětem. Zní to jednoduše - každý z účastníků dostane to, po čem touží. Bezdětný pár své vytoužené dítě a chudá matka, někdy i samoživitelka, na indické

³⁴ HARRMANNOVÁ, Nela. Žena z Indie porodila ve svých 66 letech trojčata. [online]. 2010 [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: http://revue.idnes.cz/zena-z-indie-porodila-ve-svych-66-letech-trojcata-f56-zajimavosti.aspx?c=A100615_114136_zajimavosti_nh

³⁵ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20.století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9, s. 94

³⁶ ARJUNPURI, Chaitra. India's growing 'rent-a-womb' industry: Lower costs have made the country a top destination for childless couples looking for surrogate mothers. [online]. 2013 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/01/2013128122419799224.html>

poměry spoustu peněz, aby svým dětem mohla zajistit lepší budoucnost. Tato problematika se dostala do povědomí širší veřejnosti poté, kdy bollywoodský herec Amir Khan a jeho žena Karan Rao, podstoupili oplodnění *in vitro*³⁷ a rozhodli se pro náhradní matku.

Nabízí se však otázka, jak mateřství a průběh celého těhotenství ovlivní náhradní matku. Ta si během těhotenství s plodem vytváří vztah, a může vzniknout riziko, že by dítě po porodu odmítla odevzdat rodičům. Takovýto vztah k plodu, může vzniknout i bez její vůle. Přestože náhradní matka není matkou biologickou, vzniká zde mateřské pouto, které může být pak oběma zúčastněným stranám překážkou.

Psychologické trauma matky je přirovnáváno k adopci. Podmínky jsou ale v obou případech jiné. U adoptovaných dětí může být žena v tísnivé finanční situaci, nebo je okolím nucena se dítěte vzdát už během těhotenství. Oproti tomu, náhradní matka má možnost se rozhodnout dopředu, vše pečlivě zvážit, a na základě svého rozhodnutí náhradní mateřství podstoupit.

Ačkoli je Indie devátou největší světovou ekonomikou skoro, 30% obyvatel Indie žije pod hranicí chudoby. Někteří experti z oblasti psychologie nazývají náhradní mateřství „biologickým kolonialismem“. Kolonialismus se s dobou mění, a dnes se omlouvá finanční odměnou. Faktem zůstává, že tyto ženy se nechávají vykořisťovat dobrovolně.

³⁷ Proces, při kterém se vajíčko oplodňuje spermií mimo tělo: *in vitro*. Je to jedna z metod asistované reprodukce, která se používá při léčení neplodnosti.

6. Potrat a interrupce

Potrat je předčasné samovolné ukončení těhotenství zánikem embrya nebo plodu před porodem. Za potrat se též často považuje umělé přerušení těhotenství tzv.interrupce.

6.1 Tři druhy interrupce

Od roku 1971 platí natolik liberální interrupční zákon, že je těhotenství přerušováno na pouhé přání ženy, a to až do pátého měsíce těhotenství.³⁸

Stejně jako v naší společnosti mezi ortodoxními věřícími, tak i ortodoxní hinduisté vyjadřují hlasitý nesouhlas s interrupcí.

Ortodoxní hinduisté rozeznávají tři druhy potratu: odtok z lůna, potrat a vraždu plodu: „Odeče-li krev se semenem dřívě, než se v lůně začne tvořit tělo živé bytosti, nazývá se to odtok z lůna. Když se začne tvořit v lůně tělo, pak se jeho vypuzení nazývá potrat. Když se živé bytosti uvnitř lůna tvoří ruce, nohy hlava atd., a hlavně začne být rozeznatelné, zda je to chlapec či děvče, nazývá se vypuzení vraždou plodu.“³⁹

Potrestány jsou i ženy, které provedly potrat. Ten se pokládá nejen za hřích, ale rovněž za ohavný zločin, je důvodem k zapuzení a má za následek ztrátu příslušnosti ke kastě. Ženám, jež usmrtily zárodek, je při jejich smrti odepřen dar vody a samy skončí v druhém pekle Ródha.⁴⁰

Zákonodárce Manu překvapivě popisuje pouze očistu, která ženě po potratu náleží, nezabývá se ale otázkou, zda se jednalo o potrat samovolný, nebo úmyslný.

Žena po potratu se očistí za tolik dní, kolik jich odpovídá počtu měsíců v těhotenství.⁴¹

V 70. letech byla propagována a dobře přijímána tzv. mini-interrupce „odtok z lůna“, kterým se říkalo „vyčištění“ - *safái*. Indické ženy tak měly čisté svědomí, protože se mohly domnívat, že jde jen o regulování menstruačního cyklu.

³⁸ MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*. Praha, 1998. ISBN 80-86149-07-2, s.201

³⁹ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20.století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9, s. 99

⁴⁰ BELLINGER, Gerhard J. *Sexualita v náboženstvích světa*. Praha, 1998. ISBN 80-200-064-7, s. 146

⁴¹ ZBAVITEL, Dušan. *Mánavadharmašástra: Prameny hinduismu svazek 2*. Ex Oriente Praha, 2009. ISBN 978-80-904246-5-4, s. 150

6.2 Selektivní interrupce

Jedná se o selektivní usmrcení jednoho, či více zárodků, přičemž život jednoho, či více zárodků bývá zachován. Podstupují ho obvykle ženy po umělém oplodnění, pokud nechtějí donosit více plodů. Princip spočívá v tom, že se do plodu, který má být usmrcen, vsune jehla s hypertonickým roztokem soli, který vyřadí srdeční činnost plodu, ten umírá a poté je vyplaven z dělohy. Celý proces je monitorován ultrazvukem. Existuje zde zhruba 1% riziko potracení i chtěných plodů.⁴²

V Indii se v 80. letech se začaly tyto interrupce na přání provádět, byl-li v děloze zjištěn plod ženského pohlaví. Od té doby, co se ve zdravotnických zařízeních v Indii začaly provádět selektivní interrupce, není třeba v dnešní době páchat na děvčátcích vraždy, jak se dříve dělo. Nechtěná děvčátka bývala po narození usmrcena, nebo se nechala vyhladovět k smrti.

Selektivní interrupce se staly ve středních vrstvách velmi populární v době, kdy bylo možné pomocí ultrazvuku zjistit za dostupnou cenu pohlaví plodu a provádět vyšetření plodové vody za účelem zjištění genetických vad plodu.

Selektivní interrupce jsou nejen nepřírozené, ale také ohrožují budoucí plodnost ženy. Díky tomu, že jsou upřednostňováni chlapci před děvčaty, začíná Indie pociťovat velký nedostatek dívek. Podle studie zveřejněné v britském lékařském časopise *The Lancet*, je selektivní interrupce odpovědná za nezrození téměř půl milionu děvčátek ročně a vytváří v Indii, stejně jako v Číně, závažné demografické nerovnováhy v populaci. Studie také zjistila, že ženy s vyšším vzděláním jdou dvakrát častěji na potrat druhého dítěte, pokud se jedná o děvčátka, než ženy s nižším vzděláním.⁴³

6.3 Nechtěné dcery

Vzhledem k tomu, že dceru je nutné vybavit velkým věnem, bývá dcera jen přítěží. Představuje pro rodinu obrovskou finanční zátěž, která vede mnohdy i k zadlužení celé

⁴² ŘEŽÁBEK, Karel. *Léčba neplodnosti*. Grada Publishing a.s., 2008. ISBN 978-80-247-6125-1, s. 60

⁴³ WHITE, Hilary. 500,000 Girls Aborted Per Year in India new Study Finds. [online]. 2006 [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://www.lifesitenews.com/news/archive/ldn/2006/jan/06010909>

rodiny na dlouhá léta. Až odejde z domu, zůstanou rodině jen dluhy, zatímco syn si přivede do domu nevěstu, tedy novou pracovní sílu a ještě rodina dostane věno. Je společensky přijatelnější mít v rodině alespoň jednoho syna, který bude pokračovatelem rodu. Navíc syn byl – a je – nejen budoucím živitelem stárnoucích a starých rodičů, ale plnil a plní i důležitou rituální funkci, vykonává pro ně poslední posmrtný obřad a i později bude konat oběti za zemřelé předky. Kdo nemá syna, je tedy po všech stránkách v nevýhodě.⁴⁴

Statistiky z nemocnic jasně dokazují, že děvčátkům není poskytována dostatečná lékařská pomoc, často bývají i velmi podvyživená, a jsou i méně kojená než chlapci. Je rozšířená představa, že kojící žena nemůže otěhotnět. Při narození dcery může však být žádoucí, znovu otěhotnět, i z toho důvodu bývají děvčátka odstavena dříve.

Lékaři připouštějí, že nejen ultrazvuk, ale i amniocentéza (zjištění pohlaví plodu z plodové vody) bývá čím dál tím více žádaná. Až 50% nastávajících matek chce vědět pohlaví plodu, hlavně u druhého či třetího těhotenství. Z průzkumu vyplývá, že z 8000 potratů, které byly provedeny, právě po provedení amniocentézy, bylo 7999 plodů dívčího pohlaví – výjimku tvořila židovská matka, která chtěla holčičku. Soukromá neregulovaná lékařská praxe dává v Indii možnost velkému množství selektivních interrupcí.⁴⁵

Po rozmachu těchto selektivních interrupcí začaly jednotlivé svazové státy v 90. letech zakazovat vyšetření za účelem zjišťování pohlaví plodu. Zákazy tohoto typu se jen velmi těžko ujmou. Tou dobou bylo možné spatřit inzerci typu: „Zaplatte nyní 500 rupií a ušetříte 500 000“ což je částka, která odpovídá věnu. Lékaři dříve sdělovali pohlaví plodu písemně, teď to dělají ústně. Nikdo jim v tom nezabrání. A kde není žalobce, není ani soudce. Průzkumy z různých částí Indie ukazují, že ženy jsou často nuceny k tomuto zákroku, ale mají i důvody vlastní. Jedním z nich je ten, že nechtějí na svět přivést „další trápení“. A neporodí-li syna jejich vlastní život ve velkorodině ztrácí na ceně.“⁴⁶

⁴⁴ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20.století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9, s. 103

⁴⁵ . GHOSH, Palash. Selective Abortion Of Female Fetuses In India Creating Gender Imbalance Crisis. <http://www.ibtimes.com/selective-abortion-female-fetuses-india-creating-gender-imbalance-crisis-793298>[online]. 2012 [cit. 2013-07-11].

⁴⁶ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20.století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9, s. 106

Ve svazovém státě Maharáštra vede preference synů až k tomu, že někteří rodiče dokonce pojmenují svou novorozenou dceru Nakuší, nebo Nakušá což v Marátštině znamená „nechtěná“. Místní věří, že pojmenováním své dcery „Nechtěná“ si zajistí jako dalšího potomka syna. Okresní úředník B.Sawant, jeden z hlavních organizátorů za hnutí za možnost změnit takto pojmenovaným dívkám jejich jména řekl, že možnost změny jména dá dívkám novou šanci do života.⁴⁷

V roce 1994 indická vláda zakázala prenatalní testy pomocí amniocentézy pro zjištění pohlaví dítěte, není-li toto nutné ze zdravotního hlediska. Pokud je výsledek zjištěného pohlaví plodu zneužit k interrupci, hrozí vyšetřujícímu lékaři odnětí svobody na dobu tří let. Zneužití se velmi těžce dokazuje. Lékaři vědí, jak nastávající matce nenápadně naznačit pohlaví dítěte, např. nějakým povzdechem či sprásknutím rukou tak, že je nastávající matce jasné, že nosí pod srdcem děvčátko. Poutače ještě nedávno zněly: „Zjistěte vše o dítěti ve svém lůně!“

Důvodem proč vláda zasahuje do takto osobní a soukromé oblasti je to, že prenatalní testy umožňují Indům přístup k výběru pohlaví, což bude mít za následek to, že až příliš mnoho Indů se rozhodne mít chlapce, a tak bude stále více narušován poměr mezi pohlavími. Novela zákona, která omezuje reprodukční svobodu, byla chytře prezentována jako opatření na ochranu děvčat, a protože je to politicky citlivé téma, odpor k ní byl potlačen, i když většina lékařů souhlasí, že takový zákon je neetický, protože omezuje osobní reprodukční svobodu.⁴⁸

Velké množství selektivních interrupcí má za následek to, že už teď je velký nepoměr mezi chlapci a děvčaty. V roce 1991 připadalo na 1000 chlapců ve věku 0-6 let 934 dívek, v roce 2001 to bylo 927 a v roce 2011 už jen 914. Studie odhaduje, že za posledních 30 let bylo v Indii provedeno až 12 milionů potratů děvčátek kvůli jejich pohlaví, a uvádí, že rostoucí blahobyt a zlepšující se gramotnost podporují krizi

⁴⁷ KHER, Swatee. A New Name For Nakushi: Sun Oct 23 2011, 01:23 hrs [online]. 2011 [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: <http://www.indianexpress.com/news/a-new-name-for-nakushi/864079/1>

⁴⁸ Baby boys on order. [online]. 2003 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2003-01-04/edit-page/27262840_1_indian-couples-selection-preimplantation-genetic-diagnosis/2

"chybějících dívek". Hlavní autor studie Dr. Prabhat říká, že preference chlapců je stejná mezi bohatými a chudými, ale bohatí mají větší prostředky si zajistit, aby se jako druhé dítě narodil chlapec, jestliže první bylo děvče.⁴⁹

Nedostatek žen kvůli potratům děvčátek však vede k tzv. „sdílení žen“, což v praxi znamená, že je žena nucena rodit děti pro manžellovy bratry. V severní Indii ve státech Pandžáb, Harijána a Rádžasthán se tato praktika stává bohužel poměrně častou.⁵⁰

Ne vždy je tato praktika ale chápána jako negativní. V oblasti Himaláje patří polyandrie k tradičnímu životu tamních obyvatel. Kvůli ekonomickým poměrům se jedna žena provdá za dva bratry. Společně pak spokojeně žijí a vychovávají děti, přestože není známo, kdo je kterého dítěte otcem. Díky tomu, že byli izolováni od vnějšího světa, dlouho žili v domnění, že se tak žije všude. Když se Himálajské oblasti začaly otevírat a modernizovat, začala polyandrie postupně upadat. V současné době nejsou k dispozici žádné údaje o této praxi, neboť indická vláda neuznává takto uzavřená manželství za legitimní. A lidé, kteří i nadále ctí tuto starou tradici, tak často činí jen v soukromí.⁵¹

6.4 Dítě na přání

Vzhledem k tomu, že indická společnost tradičně klade důraz na syna, jakožto pokračovatele rodu, přiklání se stále častěji indické páry z vyšších vrstev k oplodnění *in vitro*, aby si zajistili syna. Jsou to páry především z velkoměst jako je Dillí, Bombaj, Kalkata a Hajdarábád.

Díky vědě a moderním technologiím je to možné díky preimplantační genetické diagnostice. Jedná se o novou, vysoce specializovanou metodu v rámci asistované reprodukce. Preimplantační genetická diagnostika (PGD), zahrnuje genetické vyšetření raných embryí, která byla pořízena pomocí in-vitro fertilizace (IVF) a je možné určit jejich pohlaví. Prostřednictvím IVF jsou vajíčka oplodněna spermii mimo tělo.

⁴⁹DALE, Stephen. India's missing daughters. <http://www.idrc.ca/EN/Resources/Publications/Pages/ArticleDetails.aspx?PublicationID=258> [online]. [cit. 2013-07-11].

⁵⁰BALKINSKI, Thaddeus. Shortage of women due to sex-selective abortion in India giving rise to "wife-sharing". [online]. 2011 [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: <http://www.lifesitenews.com/news/shortage-of-women-due-to-sex-selective-abortion-in-india-giving-rise-to-wif/>

⁵¹ROSENBAUM, Alana. India's polyandry on the wane. [online]. 2009 [cit. 2013-08-03]. Dostupné z: <http://www.radioaustralia.net.au/international/radio/onairhighlights/indias-polyandry-on-the-wane>

Vytvořená embrya jsou poté kultivována v laboratoři po dobu tří dnů, kdy se vyvinou do přibližně osmi buněk. Pak jsou jedna nebo dvě buňky odstraněny pro testování pod mikroskopem, k identifikaci pohlaví. Embrya požadovaného pohlaví jsou pak implantována do dělohy. V Indii je takovýto výběr pohlaví nelegální, a tak si páry našly cestu, jak zákon obejít. Ženy v doprovodu svých manželů odlétají do Thajska, kde podobný zákon neexistuje. Jedna klinika v Bangkoku hlásí velký nárůst zájemců o takto „zplozené“ děti. Přestože zákrok stojí 8 500 USD, jsou páry ochotné takto vysokou částku zaplatit. Samy ženy raději volí tuto cestu, než aby musely snášet velký stres z případného potratu, kdyby plod nebyl chlapec, ale děvče.⁵²

⁵² STRAUS, Rachel. To ensure prized baby boy Indians flock to Bangkok. [online]. 2010 [cit. 2013-07-24]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2010-12-27/india/28239140_1_indian-couples-indians-flock-baby-boy

7. Porod

Narození prvního dítěte je pro každou ženu velkou životní událostí. V Indii se od vdané ženy očekává první potomek do roka po svatbě. První porod je tedy plný očekávání a obav zároveň. Dokud vdaná žena neporodí, není plnohodnotná.

Zásadní je také, o kolikáté dítě se jedná, a jakého je pohlaví, neboť prvorozený syn má větší hodnotu než druhorozený, ale pořád lepší syn, než dcera.

Porod je v klasickém hinduismu věc nečistá a musel proběhnout v přísné izolaci. Někdy byla pro porod vybudovaná zvláštní chatka. Vše, co rodička během nečistého období užívala, se muselo dát pryč z domu. Délka nečistého období se lišila podle zvyků kraje, kasty a samozřejmě i doby. Nejvíce nečistých bylo prvních pět dní.⁵³

Znečištění porodem postihuje jen matku a otce. Jeho doba týká se jen matky; otec se očistí koupelí.⁵⁴

Žena rodila v domě svých rodičů a vždy podle doporučení dáí, která již týden před termínem bydlela v domě s rodičkou.⁵⁵ Hinduistické ortodoxní brožury uvádějí, jak by měla vypadat porodní místnost v domě. Výslovně je uvedeno, že v posteli nemá být žádný hmyz. Porodu nemá být přítomna žádná žena, které je porod „proti mysli“ nebo která dokonce rodičku nenávidí. Pro usnadnění porodu jsou rodičce do vlasů uvazovány kořínky bazalky a zpívají se jí mantry.⁵⁶

Není zvykem, aby byl u porodu přítomen muž. Porod probíhá většinou ve stoje, někdy vleže. Pokud žena rodila ve stoje, hrudník a ruce opírala o jakousi houpačku ve výši prsou.⁵⁷ Dáí vede rodičku k tomu, aby co nejdéle přecházela po místnosti a pak aby si dřepala. Masíruje jí křížovou krajinu a podbřišek. Dle pozorování indických moderně vzdělaných pracovníků se dotýká přesně těch kloubů a svalů, na něž klade porodní činnost největší nároky, a rodičce tak skutečně uleví.⁵⁸

⁵³ PREINHALTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*. Vyšehrad, spol. s.r.o, 1997. ISBN 80-7021-211-X, s. 15

⁵⁴ ZBAVITEL, Dušan. *Mánavadharmašástra: Prameny hinduismu svazek 2*. Ex Oriente Praha, 2009. ISBN 978-80-904246-5-4, s. 153

⁵⁵ MAREK, Vlastimil. *Nová doba porodní: Život před životem*. Praha, 2007. ISBN 80-7281-091-1, s. 122

⁵⁶ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20.století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9, s. 112

⁵⁷ MAREK, Vlastimil. *Nová doba porodní: Život před životem*. Praha, 2007. ISBN 80-7281-091-1, s. 121

⁵⁸ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20.století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9, s. 113

V dnešní době je možné si k porodu zavolat školenou porodní asistentku, která dítě odrodí, ale poporodní péči přenechá na *dáí*. Krev je totiž rituálně nečistá, proto i přestřihnutí pupeční šňůry se porodní asistentky netýká. Aby se nemuselo platit za porod dvakrát – tedy porodní asistence i *dáí*, volá rodina v době, kdy jdou na rodičku porodní bolesti, rovnou *dáí*, a spoléhá na její zkušenosti. Hygienické podmínky u porodu jsou často až žalostné, proto někdy matka nebo novorozeně v porod nepřežijí v důsledku toho, ne v důsledku špatného postupu *dáí*.

Ve svazovém státě Madjapraděš Indická vláda za podpory Dětského fondu organizace spojených národů (UNICEF) přišla s pilotním programem pro budoucí maminky. Jedná se o tzv. *Janani Express*, který objíždí vesnice a osady a sváží těhotné ženy do porodnic s příslušným vybavením. Projekt je bezplatný a snaží se snížit počet úmrtí novorozenců.⁵⁹

7.1 Vítání nového člena rodiny

V hinduismu má zásadní význam okamžik, ve kterém přišlo dítě na svět. Postavení planet, při kterém došlo ke zrození, se pečlivě zaznamená astrologem. Ten následně červeným inkoustem vypracuje horoskop, který bude pečlivě uschován a konzultován vždy při velkých životních událostech.

Od okamžiku porodu hořivalo v chatce pět otevřených miskovitých lampiček s olejem. Bůh ohně, který přišel do hinduismu už z prastarého védského rituálu, musel nové stvoření na tomto světě uvítat a chránit je v nejzranitelnějších prvních okamžicích jeho života.⁶⁰ *Po porodu je matka každý den kontrolována dáí. Sedmý nebo jedenáctý den po porodu, někdy až za měsíc, byla slavnost, kdy bylo miminko poprvé představeno lidem. Porodní místnost, ve které pak maminka s novorozencem nějaký čas ještě setrvala, byla upravena podle starého umění vastu, kdy byly důležitými směry sever a východ.*⁶¹

⁵⁹ BANDOPADHYAY. Saving lives of children and women in Guna district of Madhya Pradesh. [online]. 2009 [cit. 2013-07-17]. Dostupné z: http://www.unicef.org/india/reallives_4745.htm

⁶⁰ PREINHALTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*. Vyšehrad, spol. s.r.o, 1997. ISBN 80-7021-211-X, s. 14

⁶¹ MAREK, Vlastimil. *Nová doba porodní: Život před životem*. Praha, 2007. ISBN 80-7281-091-1, s. 122-123

Jelikož je indická rodina zastoupena několika generacemi, má novorozeně pozornost a péči všech členů velkorodiny. Nejbližší vztah k dítěti má matčin bratr a bratr otce.

Výjimku tvoří doba kojení, kdy je novorozeně s matkou o samotě.

7.2 Kojení

Kojení neznamena jen přijímání potravy. Kojení je také společné prožívání klidu a míru. Znamená být si nablízku, navázat oční kontakt. Kojení předurčuje způsob, jakým budeme později přijímat potravu. Nejíme totiž jen proto, abychom se nasýtli, ale i ze sociálních důvodů. Sedět spolu u stolu znamená navázat spolu vztah.⁶²

Indické matky stejně tak jako jiné matky se snaží kojít, pokud můžou. Na vesnicích kojí, poměrně dlouho, dokud jim to čas a možnosti dovolí. Oproti tomu pracující matky kojí jen po dobu mateřské dovolené, poté jsou nuceny dítě od prsu odstavit. O dítě se poté stará chůva, na které je, aby děti kojila buď připraveným mlékem od matky, nebo jiným mlékem.

Ohledně kojení existují různé pověry, ale i předsudky. Tak například ve svazovém státě Ásámu byly děti tradičně krmeny kozím mlékem. Zdravotníci ze společenství zdravotních pracovníků „Angavadi“ učí nové a nastávající maminky o významu kojení po dobu prvních šesti měsíců života jejich potomků. Dříve bylo mlezivo – tedy mléko, které se matce tvoří prvních 24 hodin po porodu, považováno za nečisté a bylo vyléváno.

Každý rok umírají téměř dva miliony indických dětí před dosažením věku pěti let. Většina z nich z odstranitelné příčiny. UNICEF odhaduje, že jen asi 46% dětí v Indii je kojeno. Kojení buduje dětskou imunitu, chrání je proti podvýživě a dává miminkům nejlepší start do života.⁶³

⁶² MAREK, Vlastimil. *Nová doba porodní: Život před životem*. Praha, 2007. ISBN 80-7281-091-1, s. 58

⁶³ WALKER, Angela. In tea country, Indian mothers learn the importance of breastfeeding. [online]. 2010 [cit. 2013-07-24]. Dostupné z: http://www.unicef.org/infobycountry/india_54058.html

7.3 Volba jména a obřady u dětí

V prvním období života dostává dítě rodinnou přezdívku, která mu často zůstane až do dospělosti. O jméně rozhoduje učenec *pandit* a prarodiče. V průběhu života dítěte je několik slavností a obřadů: když jsou děti po narození představeny lidem, když dostávají jméno, první stříhání vlásků, a když jsou starší a rozumnější, dostávají šest šňůr svázaných do jednoho uzlu – každá šňůra má svou mantru a znamená jakousi přísahu. Tyto šňůry jsou určeny pouze bráhmanským chlapcům.

8. Mateřství

Stát se matkou v Indii je pro ženu nejen společensky, ale i citově nutné. S příchodem dítěte na svět se její postavení v rodině několikanásobně zlepší – o to spíš, je-li dítě chlapec. Získá si respekt a úctu. Může si tak kompenzovat všechny své strasti, kterým musela po příchodu do manželova domu čelit. Z generačních zkušeností vyplývá, že se matky více upnou na své syny, než na dcery. Dcera matku jednou opustí. Matka ji musí vychovat jako budoucí snachu pro její budoucí tchýni. Oproti tomu syn, pokud neodejde za vidinou lepšího života do zahraničí, zůstane s matkou napořád.

Rodinné hodnoty, které jsou hluboce zakořeněny v indické společnosti, odvozují svůj původ z náboženských a kulturních předpokladů o pohlaví, majetku a příbuzenské spojitosti. Víra a zvyky obklopující mateřství jsou závaznou morální povinností na straně ženy vůči náboženství, rodině i společnosti. Ve chvíli, kdy se žena stane nejen oddanou manželkou, ale i matkou, dojde k jejímu sebenaplnění.

Ať už její rodina je chudá či bohatá, bez ohledu na kastu, třídu nebo region, ať už je čerstvě mladá nevěsta nebo je vyčerpaná početnými těhotenstvími, indická žena ví, že mateřství prokáže její identitu tak, jak nic jiného v její kultuře. Každé dítě, kterému dá život a uživí ho, je její spásou.⁶⁴

Je třeba zdůraznit, že žena získala respekt pouze tehdy, pokud rodila syny, kteří mohli vykonávat pohřební a vzpomínkové obřady.

Pokud je mateřství oslavováno, je to proto, že jeho výsledkem jsou budoucí otcové, a ne matky. Ačkoli tyto představy o mateřství budují postoje a chování společnosti, některé se postupně mění díky rodinným okolnostem. Mateřství je tak zásadní hodnota, že jeho nenaplnění je v obecném povědomí stavěno do rozporu se zákony přírody. To je důvod, proč je mateřský instinkt považován za přírodní dar, bez něhož žena nemůže být skutečnou ženou.⁶⁵

Není pravidlem, že když byl člověk vychován jako jedináček, vyrostl by z něj sobec. Přestože matka by mohla mít sklony k sobectví, příchod dítěte jí změní celý život. Je to zodpovědnost a závazek na celý život.

⁶⁴ BEHERA, Deepak Kumar. *Gender and society in India*. Manak Publications LtD, 1999. ISBN 81-86562-64-8

⁶⁵ BEHERA, Deepak Kumar. *Gender and society in India*. Manak Publications LtD, 1999. ISBN 81-86562-64-8

8.1 Děti

Děti jsou smyslem života a měly by do něj přinášet radost. V Indii jsou běžným konverzačním tématem při stolování, nebo při seznamování. Hlavně ženám jsou často kladeny otázky typu: „Máte děti? A kolik? Jak jsou staré? Jsou ženatí, nebo vdané?“ Nemít děti je v Indii společensky nepřijatelné. Bezdětní manželé bývají předmětem politování nebo pohradání.

V malém dítěti vidí hinduisté ztělesnění malého Krišny, proto ho nikdo neokřikuje. Podle tradice jsou děti brané za dokonalé a dospělí by se od nich měli učit. V indické velkorodině se vždy najde někdo, kdo se dítěte ujme, jen zřídka kdy je ponecháno o samotě. Následkem toho bývá v pozdějším věku nesamostatné a později až úzkostné ze samoty.

Jejich výchova většinou spočívá jen na matce. Ta děti vychovává, podporuje, opečovává. Matka bývá prostředníkem mezi synem a autoritativním otcem. Dceru učí vařit, starat se o domácnost, a až nastane vhodný okamžik, poučí ji o životě v manželství.

8.2 Pativrátá – „Manželovi oddaná“

Některé tradičně vychované ženy věří, že obsluhování manžela a dětí je náplní jejich ženského osudu. Nevěří, že by žena mohla pracovat a zároveň být dobrou matkou.

Pativrátá je označení pro ideální ženu, která si nikdy nestěžuje ani na manžela, ani na rodinu. V manželství si na nic nedělá nároky. I peníze, které případně vydělá, odevzdává poslušně manželovi. Muži vždy vyká a nikdy ho neoslovuje jménem.

8.3 Pracující matka

Ženy z nukleárních rodin, které sestávají většinou jen z manželů a jejich dětí, bývají často nejen manželkami, ale i pracujícími matkami. Vyrůstat jen s rodiči, nebo jen s matkou je v indické společnosti nový jev. Jesle jsou jen ve velkých městech a tak, kde jesle nejsou, si pracující matky musí zajistit placené hlídání. Chůva neboli *ájá* je většinou

mladá dívenka, která se o děti stará. Ženy, které si hlídání nemohou dovolit, jako například metařky, nebo stavební dělnice si děti berou do práce s sebou. Většinou se najde někdo, kdo se o děti na staveništi postará.

Většina mladých pracujících matek si buď zařídí placenou pomoc v domácnosti, nebo požádají o pomoc své vlastní matky, pokud žijí poblíž. Je zajímavé, že tyto matky, které pak dohlíží na děti a domácnost, nenabídnou stejnou pomoc svým snachám.⁶⁶

V indické mysli je utkvělá představa, že fenomén ženy, která pracuje mimo svůj domov, je přijatelný pouze v případě, že je žena chudá, nebo je nucena vnějšími okolnostmi. Všechny ostatní ženy jsou v podezření, že pracují pro zábavu, nebo aby se vyhnuly jejich Bohem dané mateřské roli.

Obecně platí, že manželka by měla pracovat pouze za předpokladu, že to manželova rodina a manžel sám dovolí. Práce nesmí zasahovat do manželství. Vdaná pracující žena je na pracovišti vystavena různým nástrahám v podobě svobodných mužů, společných kanceláří, ale také obtěžování. Ani velké firmy neberou ohledy na to, že pracující žena může být i matkou. Pracující matky proto vezmou mnohdy první pracovní nabídku, která se naskytne, přestože jsou kvalifikovanější a mohly by tedy vykonávat lépe placenou práci. Samotné okolnosti na pracovišti nejsou pro pracující matku příliš příznivé, protože zaměstnavatelé většinou nedůvěřují jejím schopnostem. Její vlastní rodina jen zřídka kdy ocení její postavení jakožto pracující, a neustále jí ukládá další a další povinnosti. Tlak na ženy ze středních sociálních vrstev, které zastávají tradičně mužská povolání, je dnes velmi silný. Je až zarážející, že mezi vzdělanými ženami je nezaměstnanost celých 36%, a pouze 9% nezaměstnanost u stejně vzdělaných mužů.⁶⁷

Mateřská dovolená není jednotná; ve státní službě je to v současnosti šest měsíců po narození dítěte a další dva roky neplacené, pokud žena chce. *Pro odrostlejší děti jsou určené školky. Děti se sem přijímají ve věku okolo dvou let. Dobrá školka, i další vzdělání už je odvislé od finančních možností rodičů a také kasty. Nesluší se, aby dívky navštěvovaly smíšené vyšší třídy. I pro střední vrstvu bývá školné, výdaje na školní potřeby a uniformy finančně náročné. Pro některé nízké kasty, jako například pro*

⁶⁶ PANDE, Mrinal. *The subject is woman*. New Delhi, 1991. ISBN 81-7203-003-005-3, s. 69

⁶⁷ PANDE, Mrinal. *The subject is woman*. New Delhi, 1991. ISBN 81-7203-003-005-3, s. 70 - 85

„nedotýkatelné“ je školní docházka prakticky nemožná. Ať už kvůli častému stěhování kvůli zaměstnání, nebo kvůli šikaně, kterou musí děti z těchto poměrů bezdůvodně snášet⁶⁸.

Movitější rodiče si mohou dovolit posílat děti do internátních škol. Vzdělání může někdy být na úkor citové újmy jak pro děti, tak pro samotné matky, které mohou postrádat přítomnost svých dětí. Internátní školy dneška jsou moderní, klimatizované, vybavené wi-fi připojením a děti mohou trávit víkend společně s rodinou, protože škola je schopna na víkend nabídnout rodičům ubytování. Děti chodí na výlety a tak se zdá, že jim nic nechybí.⁶⁹

Pracující matka musí zvládnout nejen péči o svůj domov a o děti, ale také navíc práci. Většinou se jedná o vzdělanou ženu, kterou nutí ekonomické podmínky, nebo se nechce zavřít v kuchyni a hledá v práci vlastní seberealizaci. I když dokáže skloubit rodinu a zaměstnání, vždy se o ni bude pokoušet pocit viny. Též početné a dlouhodobé příbuzenské návštěvy jsou značnou zátěží.

Matky se často obávají, že na ně jejich děti zapomenou, jakmile se vrátí do práce. Stejně tak se bojí, že by děti mohly zapomenout jejich hlas, když jsou matky celý den pryč. Je tedy otázkou, kdy je nejvhodnější čas na návrat do zaměstnání.

Podle psycholožky Dr. Sushmy Mehrotrové by se v ideálním případě měla matka vrátit do práce, když je její dítě alespoň rok staré. Jinak hrozí nebezpečí, že se u dítěte může vyvinout úzkost z odloučení. „*Pracující matka, která stráví jednu hodinu kvalitního času s dítětem každý den si pravděpodobně vytvoří s dítětem lepší pouto než ta, která je sice celý den s dětmi doma, ale po celou tu dobu je sekýruje. Pracující matky tráví se svými dětmi méně času, než matky, které jsou doma. To ale neznamená, že žena v domácnosti je lepší matka, než ta pracující. Někdy matky v domácnosti běhají kolem domácnosti celý den, ale nemají na děti čas. Myslí si, že jejich přítomnost je dostačující.*

⁶⁸ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20.století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9, s. 120

⁶⁹ ULLAS, Sruthy Susan. *Boarding schools redefine lap of luxury*. [online]. 2013 [cit. 2013-07-29]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-03-03/india/37409539_1_bunk-beds-canadian-international-school-indraani-sudarshan

*To ale není pravda. Jedná se o kvalitní čas a způsob, jakým budete komunikovat se svými dětmi. V tom je ten hlavní rozdíl.*⁷⁰

⁷⁰ SHESH, Neha. The working mother. [online]. 2013 [cit. 2013-07-19]. Dostupné z: http://www.indiaparenting.com/raising-children/129_254/the-working-mother.html

9. Rozvod

Rozvod není nikdy příjemná záležitost. A v Indii obzvlášť. Primární odpovědnost za manželství nesou rodiče, kteří sňatek domluvili. Najdou se i výjimky, kdy se mladí seznámili sami, a tedy si byli sami strůjci svého štěstí. Rozvod je vždy těžší pro ženu, než pro muže. Rozvedená indická žena těžko shání byt, zaměstnání a je na ni uvrženo společenské stigma. Dříve byl rozvod naprosto nepřijatelný, ale časy a společnost se mění. Hinduistický zákon existoval už od roku 1955, ale byl těžko přijatelný a velmi zdlouhavý.

Obrat nastal roku 1976, kdy byla mezi zákonem uznávané důvody k rozvodu manželství, uzavřeného podle reformovaného hinduistického zákoníku z roku 1955, včleněna i vzájemná dohoda manželů o rozvodu, jak je tomu i podle zvláštního Zákona o manželství z roku 1954.⁷¹

Přestože Indie patří celosvětově k zemím s nejnižším počtem rozvodů, v posledních pěti letech se nárůst rozvodů zvýšil o 100%. Jeden příklad za všechny je satelitní městečko Gurgaon, ve svazovém státě Harijána, asi 30km od Nového Dillí. Ještě před 20-ti lety to bylo pole s buvolý. Dnes se pyšní moderními nákupními centry, kavárnami a sídly nadnárodních IT společností. Zvyšující se blahobyť má na městské střední třídy značný vliv. Nároky dnešní generace se radikálně liší od těch, které měli jejich rodiče či prarodiče.

Vyšší rozvodovost je pro některé podnikavce paradoxně i dobrou zprávou. Vivek Pahwa provozuje online seznamku pod názvem „*secondshaadi.com*“ (druhá svatba). Říká, že má 4.000 nových zákazníků každý měsíc. Jeho klientela není jen z velkoměst jako Dillí a Bombaj, a tak se mu daří.⁷²

Rozvod se spíše týká městských, či vzdělaných žen. Indické negramotné ženy z venkova by se neopovázily žádat o rozvod. A kdyby je manžel opustil, vlastní rodina by se jich neujala. Rozvedená dcera je na vesnici stále ostudou. V běžném životě se

⁷¹ MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*. Praha, 1998. ISBN 80-86149-07-2, s.253

⁷² DUMMETT, Mark. Not so happily ever after as Indian divorce rate doubles. [online]. 2011 [cit. 2013-07-20]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-12094360>

stává, že pokud je žena ve společnosti dotazována, co dělá její manžel a ona odpoví, že je rozvedená, následuje lítostivé *sorry* a rozpačitost, popřípadě se tazatel stáhne do ústraní.

9.1 Právo na děti po rozvodu

V Indii měl po rozvodu právo na děti tradičně otec. V současné době však soud rozhoduje ve prospěch dítěte a častěji se uchyluje ke svěření matce. Pokud se tak nestane, matka musí žádat znovu soud, nebo se dohodnout s otcem. Někdy je situace tak vyhrocená, že o děti se nechce starat ani jeden z rodičů. Pokud děti po rozvodu zůstanou u otce, je o ně relativně dobře postaráno. Rozvedená matka těžko shání práci i bydlení a s dětmi je celá situace ještě složitější. Výživné po rozvodu nebývají vypláceny včas, nebo vůbec, takže se ženy musí spolehnout spíš samy na sebe. Výživné se vyplácí, dokud se matka znovu neprovdá.⁷³

9.2 Sdílená péče

Sdílená péče o děti mezi rodiči po rozvodu je soudy preferovaný přístup hlavně v západních zemích, kterým se Indie začíná inspirovat. Je hlavně v zájmu dítěte nepřijít rozvodem o druhého z rodičů.

Sdílená péče znamená společné opatrování nezletilého dítěte, která s sebou nese všechna zásadní rozhodnutí přijatá společně - rozhodnutí o jeho vzdělávání, náboženství, výchově i všech plánu do budoucna, na kterých se musí oba rodiče dohodnout s ohledem na nejlepší zájem dítěte. Právnička Mrunalini Deshmukhová dodává: „*Společné rodičovství je víc důležité pro dítě, než pro rodiče. Svěřením do péče pouze jednoho z rodičů se dítě s druhým rodičem odcizí. Je zajímavé, že neexistuje žádný zvláštní zákon pro udělení do společné péče rozvedenému páru. V Indii jsou zákony v souvislosti s péčí o dítě ve prospěch matek.*“⁷⁴ Ne vždy je sdílená péče prospěšná. Je otázkou, kdo z rodičů má poslední slovo při rozhodování. Zákony praktikují a hlavně uplatňují lidé, ve kterých žije hluboce zakořeněná tradice.

⁷³ MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*. Praha, 1998. ISBN 80-86149-07-2, s.256-7

⁷⁴ Parents now 'sharing custody' of children after divorce. [online]. 2008 [cit. 2013-07-20]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2008-03-02/india/27783712_1_joint-custody-minor-child-divorce

9.3 Matka samoživitelka

Matky, které jsou samoživitelky, mají životní situaci mnohem náročnější. Nemají po boku partnera, který by se dělil o péči o dítě, ale také by finančně přispíval na chod domácnosti. Najít si nového partnera je pro indickou ženu, která má už vlastní dítě, obzvlášť obtížné. Je na ni pohlíženo skrz prsty, protože je rozvedená nebo ovdověla.

Některé předsudky vůči matkám samoživitelkám jsou až absurdní. Stalo se, že domácí vykázal z pronájmu vdovu s dítětem, protože se domácímu zdála až příliš upravená a šťastná. Navíc si mohla dovolit platit vysoký nájem, takže si nezasloužila jeho soucit, naopak budila podezření. Když si poté hledala nový pronájem, oblékla se velmi střídmě a tvářila se smutně. Byt si bez problému pronajala.⁷⁵

Ve městě Hajdarabád roste počet osamělých matek, které se i přes zastaralý systém snaží díky nevládním organizacím poprat s každodenními překážkami a hledají u nich emocionální i finanční pomoc. Na rozdíl od Velké Británie, kde osamělé matky dostávají půjčky, nebo podporu v zaměstnání indická osamělá matka zůstane na holičkách a musí se starat o sebe a své dítě. Dalším častým problémem je příjmení – úředníci trvají na tom, aby si ženy po rozvodu vzaly zpět své dívčí příjmení, které je pak ale odlišné od příjmení dítěte, což pak v byrokratické Indii páchá jen další chaos. Stigma rozvedené matky bývá i problém ve škole, když se učitelé ptají, proč na rodičovské schůzky nepřišli oba rodiče. „Ženy to často chtějí vzdát. Bojí se, že situaci nezvládnou. Po odborných konzultacích vyjde najevo, jak jsou silné a rozhodnou se bojovat.“ řekla Divyia Dishiová vedoucí projektová manažerka nevládní organizace. V poslední době se také objevuje trend adopcí. Ženy, které budovaly kariéru, a jsou tedy nezávislé na muži, se přiklánějí k možnosti zrealizovat své mateřské pudy adopcí.⁷⁶

⁷⁵ PANDE, Mrinal. *The subject is woman*. New Delhi, 1991. ISBN 81-7203-003-005-3, s.70

⁷⁶ BANERJEE, Ananaya. Single mothers fight all odds to lead a life of dignity. [online]. 2013 [cit. 2013-07-21]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-06-26/hyderabad/40205822_1_single-women-single-mothers-city-ngos

10. Adopce

V případě, že je pár neplodný a přesto se rozhodne mít děti, nabízí se možnost adopce. V Indii se jedná o poměrně nový společenský jev. V dnešní době může o adopci žádat i osamělá žena.

Indická státní centra péče o dítě přijímají každý měsíc až 20 žádostí o osvojení. Letos v létě však centrum přestalo přijímat žádosti, kde byli jako preferované pohlaví uváděni chlapci. Tento krok znázorňuje neustálou poptávku po chlapcích ve státě, kde je likvidace dívčích plodů běžnou, ač utajovanou praxí. Chlapci jsou jen velmi zřídka opuštěni. „V Indii se běžně stává, že v případě, kdy se chlapec narodí jako mimomanželské dítě, nebo je nežádoucí, je prodán párům, které jsou ochotné zaplatit za chlapce vysoké částky.“ říká Shyama Sundari, ředitelka centra o péči matku a dítě WD & CW (woman development and child welfare). Poměr chlapců a dívek je 1:5 ; ve městě Hajdarabád je v dětských domovech 42 chlapců na 144 dívek ve věkové skupině 0-6 let. Čekací doba je dlouhá. Páry si většinou žádají malé děti, ale těch je díky velkému zájmu nedostatek. Páry dávají také přednost adopci ze státních center, před pokoutným prodejem dětí například z porodnice, neboť chtějí mít jistotu, že jim později nemůže být dítě odebráno.⁷⁷

⁷⁷ BANERJEE, Ananya. No more baby boys up for adoption. [online]. 2013 [cit. 2013-07-31]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-06-13/hyderabad/39951226_1_state-adoption-centre-male-child-girl-child

11. Závěr

Na ženy v hinduistické společnosti se hledělo vždy dvojím způsobem. Na jednu stranu jsou ženy ztělesněním bohyně spojované s kladnými stránkami života, jsou dárkyněmi života, nesou zodpovědnost za plození potomstva a za jeho ochranu. Na druhou stranu jsou ženy indickou společností vnímány jako méněcenné, skoro až zbytečné. Toto rozporuplné chápání žen vede k mnoha sociálním problémům.

Podle indického zákona mají ženy stejná základní práva jako muži. To ale neznamená, že jsou ženy ve společnosti na stejné úrovni jako muži. Hluboce zakořeněný důraz na tradici nedovoluje především mužům, zcela se odpoutat od tradičních zvyklostí a následovat zákonná nařízení. Zejména na indickém venkově muži trvají na zvycích týkajících se uspořádání a chodu společnosti. Celá indická společnost je svým způsobem ochromena starými zvyklostmi a tradicemi.

Toto utlačování žen je v rozporu s tím, co můžeme vidět například v indické kinematografii. Zvláště pak v bollywoodských filmech ženy s muži laškují, svádějí je, chovají se samostatně, odhalují svá božská těla, a v mnohém se podobají ženám ze západu. Ve skutečném ženském světě v Indii nic takového běžné není. Ženy nejsou tak emancipované, láska na veřejnosti se neukazuje, ženy často oblékají tradiční oděvy jako je sárí, či pandžábí. Ve větších městech jsou ženy sice odvážnější – nosí džíny, chodí do práce, kde jsou v jedné kanceláři společně s muži, ale i těm se tradiční vnímání žen nevyhne. Jejich rodiny jen nerady snáší to, že se nepohybují jen mezi čtyřmi stěnami domu.

Jako jeden z největších indických paradoxů se mi jeví selektivní interrupce. Indická společnost, stejně tak jako samotné matky by měly pečlivě uvážít, jaký dopad bude mít z dlouhodobého hlediska rození pouze chlapců. Je otázkou, kdo pak bude rodit další generace. Často ale matky nemohou ani o svém činu rozhodovat, nebo o něm ani nepřemýšlí. Většinou je to tchýně, která přikáže, že to bude tak a ne jinak.

Už teď Indie pocítuje nedostatek dívek, a proto se v některých svazových státech o jednu ženu dělí více mužů. Toto sdílení je neoficiální a záleží, jak dlouho bude pro ženy únosné. Nechuť vůči dcerám je až hrozivá. Stalo se, že otec právě narozených dvojčet-

chlapců, kteří byli velmi podvyživení, a lékař jim nedával velké šance na přežití, prosil lékaře o záchranu jejich životů s tím, že jsou to jeho jediné děti co má. Svých vlastních pět dcer totiž nepovažoval za své plnohodnotné děti. Možná to nebude trvat dlouho a některé trendy v indické společnosti se změní. Třeba jednou bude věno muset dávat nevěstě ženich, protože bude málo nevěst.

Stejně tak i stigma bezdětnosti je v Indii velmi palčivé. Sám indický lékař raději umožní ženě počít ve velmi pokročilém věku, s čímž by žádný lékař např. u nás nesouhlasil, než aby chudák žena zemřela jako bezdětná. Dnes už je možné se bezdětnosti elegantně vyhnout díky adopci, takže alespoň pár dětí najde střechu nad hlavou a snad i mateřskou lásku.

Dříve byl i rozvod tabu a rozvedená žena byla zavrhnuta. Dnes už se rozvod stává běžnou praxí. Sice se na rozvedené ženy stále pohlíží skrz prsty, ale už to není tak velký hřích jako kdysi. Všechno se časem mění. Mladá generace už tak na tradicích nelpí.

Jeden z hlavních, leč málo viditelných pilířů společnosti jsou samotné matky. Vychovávají nové generace a je v jejich rukou, kam se bude mladá indická generace vyvíjet. A jak se říká: „*Vychovejte matku, vychováte národ.*“

12. Seznam použité literatury

- ARJUNPURI, Chaitra. *India's growing 'rent-a-womb' industry: Lower costs have made the country a top destination for childless couples looking for surrogate mothers.* [online]. 2013 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/01/2013128122419799224.html>.
- Baby boys on order.* [online]. 2003 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2003-01-04/edit-page/27262840_1_indian-couples-selection-preimplantation-genetic-diagnosis/2.
- BALKINSKI, Thaddeus. *Shortage of women due to sex-selective abortion in India giving rise to "wife-sharing".* [online]. 2011 [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: <http://www.lifesitenews.com/news/shortage-of-women-due-to-sex-selective-abortion-in-india-giving-rise-to-wif>.
- BANDOPADHYAY. *Saving lives of children and women in Guna district of Madhya Pradesh.* [online]. 2009 [cit. 2013-07-17]. Dostupné z: http://www.unicef.org/india/reallives_4745.htm.
- BANERJEE, Ananya. *Single mothers fight all odds to lead a life of dignity.* [online]. 2013 [cit. 2013-07-21]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-06-26/hyderabad/40205822_1_single-women-single-mothers-city-ngos.
- BANERJEE, Ananya. *No more baby boys up for adoption.* [online]. 2013 [cit. 2013-07-31]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-06-13/hyderabad/39951226_1_state-adoption-centre-male-child-girl-child.
- BEHERA, Deepak Kumar. *Gender and society in India.* Manak Publications Ltd, 1999. ISBN 81-86562-64-8
- BELLINGER, Gerhard J. *Sexualita v náboženstvích světa.* Praha, 1998. ISBN 80-200-064-7
- DÁLE, Stephen. *India's missing daughters.* [online]. [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: www.idrc.ca/EN/Resources/Publications/Pages/ArticleDetails.aspx?PublicationID=258.
- DUMMETT, Mark. *Not so happily ever after as Indian divorce rate doubles.* [online]. 2011 [cit. 2013-07-20]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-12094360>.

- GHOSH, Palash. *Selective Abortion Of Female Fetuses In India Creating Gender Imbalance Crisis*. [online]. 2012 [cit. 2013-07-11]. Dostupné z [Http://www.ibtimes.com/selective-abortion-female-fetuses-india-creating-gender-imbalance-crisis-793298](http://www.ibtimes.com/selective-abortion-female-fetuses-india-creating-gender-imbalance-crisis-793298).
- HARRMANNOVÁ, Nela. *Žena z Indie porodila ve svých 66 letech trojčata*. [online]. 2010 [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: http://revue.idnes.cz/zena-z-indie-porodila-ve-svych-66-letech-trojcata-f56-/zajimavosti.aspx?c=A100615_114136_zajimavosti_nh.
- CHAMBERLAIN, Gethin. *India pays couples to put off having children*. [online]. [cit. 2013-07-04]. Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/world/2009/aug/02/india-china-birth-control>.
- KHER, Swatee. *A New Name For Nakushi*. [online]. 2011 [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: <http://www.indianexpress.com/news/a-new-name-for-nakushi/864079/1>.
- MAREK, Vlastimil. *Nová doba porodní: Život před životem*. Praha, 2007. ISBN 80-7281-091-1
- MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*. Praha : Dar Ibn Rushd, 1998. ISBN 80-86149-07-2
- MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*. Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011. ISBN 80-85425-65-9
- MILTNER, Vladimír. *Lékařství staré Indie*. Hradec Králové, 2003. ISBN 80-86198-22-7
- PANDE, Mrinal. *The subject is woman*. New Delhi, 1991. ISBN 81-7203-003-005-3
- Parents now 'sharing custody' of children after divorce*. [online]. 2008 [cit. 2013-07-20]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2008-03-02/india/27783712_1_joint-custody-minor-child-divorce.
- PARIKH, Runa Mujherjee. *Contraceptive use rises in rural areas of Gujarat*. [online]. [cit. 2013-07-03]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-05-28/ahmedabad/39579123_1_rural-gujarat-contraception-sterilization.
- PREINHALTEROVÁ, Hana. *Hiduista od zrození do zrození*. Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-211-X
- ROSENBAUM, Alana. *India's polyandry on the wane*. [online]. 2009 [cit. 2013-08-03]. Dostupné z: <http://www.radioaustralia.net.au/international/radio/onairhighlights/indias-polyandry-on-the-wane>.
- ŘEŽÁBEK, Karel. *Léčba neplodnosti*. Grada Publishing a.s., 2008. ISBN 978-80-247-6125-1

- SHESH, Neha. *The working mother*. [online]. 2013 [cit. 2013-07-19]. Dostupné z: http://www.indiaparenting.com/raising-children/129_254/the-working-mother.html.
- STRAUS, Rachel. *To ensure prized baby boy Indians flock to Bangkok*. [online]. 2010 [cit. 2013-07-24]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2010-12-27/india/28239140_1_indian-couples-indians-flock-baby-boy.
- ULLAS, Sruthy Susan. *Boarding schools redefine lap of luxury*. [online]. 2013 [cit. 2013-07-29]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-03-03/india/37409539_1_bunk-beds-canadian-international-school-indraani-sudarshan.
- WALKER, Angela. *In tea country, Indian mothers learn the importance of breastfeeding*. [online]. 2010 [cit. 2013-07-24]. Dostupné z: http://www.unicef.org/infobycountry/india_54058.html.
- WHITE, Hilary. *500,000 Girls Aborted Per Year in India new Study Finds*. [online]. 2006 [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://www.lifesitenews.com/news/archive/ldn/2006/jan/06010909>.
- ZBAVITEL, Dušan. *Mánavadharmaśástra: Prameny hinduismu svazek 2*. Ex Oriente Praha, 2009. ISBN 978-80-904246-5-4